

Forblad

Anvendelsen af grønt tømmer

Oskar Bondo Svane

Tidsskrifter

Arkitekten 1937, Ugehæfte

1937

Højesteretsdom om Arkitektens Ansvar

Anvendelsen af grønt Tømmer - Beskrivelsens

Førstaaelse - Arkitektens Tilsynspligt

Af Højesteretssagfører Oskar Bondo Svane

Skønt det ikke er helt let, naar man som Sagfører for en af Parterne har lagt Advokatkappen til Side, straks efter neutralt at referere den paagældende Sag, skal jeg dog efter Redaktionens Anmodning tillade mig at trække Hovedlinjerne i den af Højesteret den 15. Januar d. A. paadømte Sag op, idet Dommen har stor Interesse baade vedrørende Byggeriet i Almindelighed og Arkitektstanden i Særdeleshed.

Sagens Udvikling

En Direktør engagerede i Efteraaret 1933 Arkitekt B. til at tegne en større i enhver Henseende fornemt udstyret Villa og til at føre Tilsyn med Arbejdet, og den 2. November s. A. blev Tømrermester K. antaget som Entreprenør ved Foretagendet. I de *almindelige* Betingelser var stipuleret, at „alt Arbejde og Materiale skal være 1. Kl.“, og at Materialerne skulde forelægges Arkitekten til Godkendelse; i de *specielle* Betingelser var fastsat, at „alt Tømmer skal være god, vinterfældet Handelsvare“. Ifølge Kontrakten med Tømrermesteren skulde Gulvene med Indskud være lagt allerede den 17. Januar 1934. Samme Dag, Tømrermesteren havde sluttet Kontrakt med Bygherren, købte han gennem en herværende Tømmerhandel 78 Bjælker, og i Slutsedlen hedder det angaaende Tømmeret, at det skulde leveres „nyhugget og/eller fjorgammelt“. Herefter blev i Tiden fra 4.—7. November Halvdelen af Tømmeret hugget i Skovene i Södra Småland. Tømmeret, der saaledes for ca. Halvdelen af Bjælkerens Vedkommende bestod af friskhugget Træ og for den anden Halvdels Vedkommende af fjorgammelt Tømmer, blev i Løbet af December 1933 oplagt i Bygningen.

Det var noget uklart, hvornaar Gulvene blev lagt, om Gulvlægningen fandt Sted fra Midten af Februar til først i Marts, eller i Begyndelsen af April, men i hvert Fald var Arbejdet væsentligt forsinket, og Huset, der skulde have været færdigt 1. April 1934, blev først færdigt 1. Juli s. A. Sidst i April blev paalagt Expanco. Bygherren klagede straks i Juli over en muggen Halm-lugt hidrørende fra Halmasfaltplader, der var benyttet som Indskud, og i den Anledning blev der i August 1934 afholdt et Møde, hvori Arkitekten og Tømrermesteren deltog, og hvor man et Par Steder brød Gulvet op og konstaterede, at Bjælkerne var fugtige, samt at der paa Halmasfaltpladerne forskellige Steder var „Mug“. Man mente imidlertid, at Lugten vilde fortage sig ved den foretagne Udluftning. Lugten holdt sig dog stadig, og i Juni 1935 blev optaget et retsligt Syn og Skøn over Ejendommen, og det viste sig da, at den var kraftigt angrebet af Svamp i alle tre Bjælkelag. Udgifterne ved Afhjælpning var 9.500 Kr., og Bygherren søgte herefter Tømrermesteren og Arkitekten til at erstatte ham dette Beløb.

Aarsagerne til Skaden

De tre udmeldte Skønsmænd, Professor Suenson, Arkitekt Henning Jørgensen og Tømrmester Gottschalck-Hansen udtalte i deres Skønserklæring som Svar paa Spørgsmaalet om, hvad Aarsagen til Svampeskaden var:

„Aarsagen maa søges i, at Bjælkerne har været utilstrækkelig tørre paa det Tidspunkt, Gulvene blev lagt. Fugtigheden maa for en væsentlig Del antages at stamme fra Bjælkerne selv. . . . At Fugtigheden ikke har kunnet fordampe, skyldes den tidlige Lægning af Gulvbrædderne. I de Værelser, hvor der er lagt Korkparket, er Fordampning yderligere blevet hindret.“

Beskrivelsens Forstaaelse

Tømrmesteren hævdede, at det vaade Tømmer, han havde leveret, var i Overensstemmelse med Beskrivelsen. Han mente, at de specielle Bestemmelser gik forud for de almindelige Betingelser, og i de specielle Betingelser stod der jo kun, at Tømmeret skulde være „god, vinterfældet Handelsvare“. De almindelige Betingelser kunde der ikke tillægges særlig Vægt, thi Kravet om, at Materialerne skal være „1. Kl.“, er en Cliché, der gaar igen fra Beskrivelse til Beskrivelse; man har jo heller aldrig set et Byggeforetagende, hvor der stod, at der kunde leveres 2. Kl. Materialer, og dette vidner tilstrækkeligt om, at Kravet om 1. Kl. Materialer kun er en udhulet, betydningsløs Klausul. Da Tømmeret var fældet fra 4.—7. November, maatte det siges at være vinterfældet og dermed nøje svare til Beskrivelsen.

Arkitekten og Bygherren hævdede derimod, at de almindelige og specielle Betingelser supplerede hinanden, og at Træet skulde være *saavel* 1. Kl. *som* god, vinterfældet Handelsvare, hvilket ogsaa indirekte fremgik af, at Tømmeret maatte være saa tørt, at Gulvene kunde lægges til den i Kontrakten fastsatte Termin, allerede den 17. Januar 1934.

„God, vinterfældet Vare“

I Sagen var indhentet en lang Række sagkyndige Erklæringer ang. Forstaaelsen af denne Klausul.

Södra Sveriges Trävaruexportförening udtalte, at Træ er vinterfældet, naar det er hugget efter den 1. December, hvorefter det leverede Træ altsaa end ikke skulde opfylde de specielle Betingelser, men Statsskovdirektoratet og Københavns Tømmerlaug udtalte, at Vintersæsonen med Hensyn til Tømmer begynder 1. November. Forskellige andre Erklæringer var ogsaa enige i, at *Træet var vinterfældet*, selv om der viste sig ikke ringe Uklarhed om, hvornaar Vintersæsonen begynder, idet man fra en enkelt Side endog paastod, at den tømmer-teknisk begynder allerede, naar Løvet er faldet, medens den svenske Trävaruexportförening som allerede nævnt gik til den modsatte Yderlighed.

Dog skal fremhæves, at Dansk Arkitektforening udtalte, at ved *god* vinterfældet Handelsvare forstaaes, at Tømmeret skal være fældet i hvert Fald i den foregaaende Vinter og være lagret Sommeren over.

Tømmeret — 1. Klasses

Der var endvidere indhentet en Række Udtalelser om,

hvorvidt det vaade Tømmer svarede til de *almindelige* Betingelsers Krav om 1. Kl. Tømmer, og de to Arkitektforeninger samt Teknologisk Institut var enige i, at Tømmeret *ikke var 1. Kl.*, medens Grosserer-Societetet udtalte det modsatte. Københavns Tømmerlaug og Nordre Birks Tømmerlaug erklærede ikke, at Tømmeret var 1. Kl., men derimod at det var god, vinterfældet Handelsvare.

Tømmerens Ansvar

Østre Landsret udtalte, at Betingelsernes Krav om 1. Kl. Materiale hjemlede Krav om Anvendelse af velagret, vinterfældet Tømmer.

Højesteret har imidlertid givet Tømmermesteren Medhold i, at Betingelserne var noget uklare, men har i Stedet for dømt Tømmermesteren paa, at Anvendelsen af friskt Træ til Anbringelse i et Hus, der skulde være færdigt saa hurtigt, under de *konkrete Omstændigheder var utjenligt* Materiale eller for at bruge Dommens eget Udtryk „uforsvarligt“, idet Højesteret udtaler følgende: „Det fremgaar af Sagens Oplysninger, at Byggesummen for det i Sagen ommeldte Hus udgjorde ca. 90.000 Kr., samt at K. med Hensyn til Tømmeret i Slutseddelen af 3. November 1933 med sin Leverandør bl. a. bestemte, at det huggede Tømmer „lev. nyhugget o./ell. fjorgammelt...“.

K. findes ved denne Bestilling og ved at modtage ganske friskhugget Træ og at anvende det paa den Maade som sket ved det paagældende Byggearbejde, uden at der foretoges særlige Tørringsforanstaltninger, eller overfor Arkitekten anførtes nogen Betænkelighed ved Arbejdets særlig hurtige Fremme, at have handlet uforsvarligt og at være erstatningspligtig...“

Højesteret har her formentlig lagt særlig Vægt paa, at Skønsmændene var enige om, at Gulvlægning i Februar—Marts, selv om Tømmeret havde været normalt tørt, var ekstraordinært tidlig, og at det friske Tømmer, som Gottschalck-Hansen udtalte det, ikke var tjenligt til Anbringelse i et Hus, som skulde være færdigt i April, samt at Akademisk Arkitektforening i en Erklæring havde udtalt:

„Anvendelse af Tømmer, der, som oplyst, er hugget ca. 1—1/2 Maaned før Anbringelsen i Bygningen, er ikke forsvarlig og kan ikke siges at være overensstemmende med Byggeforetagendets almindelige Betingelser.“

Proceduren omkring Arkitekten

Ved Østre Landsret blev Arkitekten *frifundet*, idet Dommen godkendte, at der ikke til en Arkitekt kan stilles Krav om særlig Indsigt ved Bedømmelse af Tømmerets Fugtighedsgrad, og at Arkitekten maa være berettiget til at stole paa det Skøn, som udøves af en erfaren og anset Haandværker vedrørende Arbejdets Udførelse.

For Højesteret paastod Arkitektens Sagfører, at Arkitekter ikke under deres Uddannelse bliver undervist i, hvorledes de skal bedømme, om Tømmer er friskt eller gammelt, og at det ikke kunde ses paa Tømmeret, om dette var nyhugget. Bjælkerne er alt for tunge til, at Arkitekten kan løfte paa dem og ad denne Vej konstatere, om det drejer sig om grønt Tømmer. Endvidere fremhævede Arkitektens Sagfører stærkt, at

Tømrmesteren, da det mellem Arkitekten og Tømrmesteren kom paa Tale, at nogle af Bjælkerne var vel lyse, havde afgivet en beroligende Udtalelse, hvilket Tømrmesteren dog ikke erkendte. Endvidere kendtes de Prøver, der nu anvendes vedr. Tømmerets Fugtighedsgrad, ikke i 1933, da man som en Selvfølge gik ud fra, at Tømmeret skulde være tørt.

Bygherrens og Tømrmesterens Advokater fremhævede Udtalelser fra Skønsmændene og fra de to Tømmerlaug, der gik ud paa, at en Arkitekt uden særlig Vanskelighed *skulde kunne konstatere* ad forskellige Veje: Træets Farve, Revner, Vægt, Træets Forhold under Bearbejdelsen, at *Tømmeret var nyhugget*, i hvert Fald i et Tilfælde som nærværende, hvor Arkitekten selv var uddannet som Tømrer. Arkitekten maatte ligesaa lidt som til Sammenligning en Revisor stole paa, at Forholdene var i Orden; hans Opgave var tværtimod som Sagkyndig at føre Kontrol, passe paa. Endvidere blev Arkitekten angrebet for Gulvenes tidlige Lukning, og fordi der allerede sidst i April var blevet paalagt Expanco, uden at Arkitekten havde haft Vished for, at Tømmeret var tørt, jfr. herved Skønserklæringen, hvorefter Paalægningen af Korkparket havde hindret Fordampningen yderligere.

Højesteret fulgte disse Betragtninger og dømte Arkitekten solidarisk med Tømrmesteren med følgende Præmisser:

„Naar Hensyn tages til, at Bestemmelserne i de til Grund for Kontrakten med K. liggende Betingelser lider af nogen Uklarhed, og til, at Bygningsarbejderne skulde fremmes særlig hurtigt, findes B. derhos at burde have forvissat sig om det leverede Tømmers Tilstand, og da han ejheller har ført den under de givne Forhold fornødne Kontrol med Arbejdets videre Udførelse, maa ogsaa han anses erstatningspligtig.“

Højesteret dømmer med andre Ord, ganske kort sagt, fordi der ikke er ført den *under de givne Forhold fornødne Kontrol*.

Undersøgelsen August 1934

Skønsmændene udtalte, at Svampeangrebet, hvis man havde truffet de fornødne Foranstaltninger i August 1934, kunde have været begrænset, og Bygherrens Sagfører procederede paa, at de to Bygningskyndige, Arkitekt og Tømrmester, ved denne Lejlighed havde slaaet sig til Ro med utilstrækkelige Afhjælpningsforanstaltninger. Arkitekten havde konstateret Mug og Fugt og burde have ladet dette mere indgaaende undersøge, og Tømrmesteren burde ved denne Lejlighed, da han havde leveret Halvdelen af Bjælkerne nyhuggede, have forstaaet Faren.

Arkitekten forsvarede sig heroverfor med, *at* han ikke var svampekyndig, og Tømrmesteren med, *at* han paa dette Møde kun havde været til Stede for at assistere med den rent haandværksmæssige Opbrydning af Gulvet.

Højesteret antager, at saavel Tømrmester som Arkitekt er erstatningspligtige for deres Holdning paa dette Møde, idet Dommen udtaler:

„Hertil kommer for begges Vedkommende, at de ved

Mødet i August 1934 ikke har tilraadet tilstrækkelige Foranstaltninger til Begrænsning af den dengang op-dagede Skade.“

Den indbyrdes Regres

Medens saavel Tømrmesteren som Arkitekten blev dømt solidarisk overfor Bygherren, udtalte Højesteret, at Tømrmesteren i det indbyrdes Forhold burde bære $\frac{2}{3}$ og Arkitekten $\frac{1}{3}$ af Erstatningsbeløbet.

Arkitektens selvstændige Ansvar

Højesteret har som oven for anført ikke godkendt Landsrettens Betragtning, at den tilsynsførende Arkitekt maa kunne bygge paa, at han har med en erfaren og solid Haandværker at gøre. Dommen understreger tværtimod *hver af Parternes selvstændige, direkte Ansvar overfor Bygherren*. Præmisserne til Højesteretsdommen trækker Arkitektens selvstændige Ansvar meget skarpt op. Efter en Indledningsbemærkning om den ikke ganske klare Beskrivelse præciserer Højesteret Arkitektens Ansvar for *3 Forhold, dels* fordi han ikke under sit Tilsyn havde forvisset sig om Tømmerets Tilstand, *dels* fordi han ikke førte den fornødne Kontrol med „Arbejdets videre Udførelse“, hvorved vel særlig tænkes paa den tidlige Gulvlægning og Expanscopaalægning, og *dels* for de utilstrækkelige Foranstaltninger i August 1934.

Det er maaske Overvejelse værd, om Dommen ikke bør give Anledning til, at Spørgsmaalet om Omfanget af den Kontrol, en tilsynsførende Arkitekt skal føre, bliver noget stærkere præciseret fra Arkitekternes Side, saa meget mere som et Ansvar inden for Byggeriet jo næsten aldrig drejer sig om Smaapenge, men tværtimod om store Beløb.